

Arsplan

VÅGEDALEN BARNEHAGE 2019-2020

Stavangerbarnehagen
kan barn

STAVANGER KOMMUNE

Innhold

Stavangerbarnehagen	4
PRESENTASJON av Vågedalen barnehage.....	5
Barnehagens verdigrunnlag i praksis	6
Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta barns behov for omsorg?	7
Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta barns behov for lek?	8
Hvordan arbeider barnehagen for å fremme danning?.....	9
Hvordan arbeider barnehagen for å fremme læring?	10
Hvordan arbeider barnehage for å fremme vennskap og fellesskap?.....	11
Hvordan arbeider barnehage for å fremme kommunikasjon og språk	12
Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta samisk kultur?	13
Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta barns medvirkning?	14
Hvordan arbeider barnehagen for å fremme et godt samarbeid mellom hjem og barnehage?	15
Hvordan arbeider barnehagen med overganger?	16
Hvordan arbeider barnehagen med planlegging, vurdering og dokumentasjon?	17
Hvordan tilrettelegger barnehagen det allmennpedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte?	18
BARNEHAGENS ARBEIDSMÅTER.....	19
FAGOMRÅDE Kommunikasjon, språk og tekst.	23
Kropp, bevegelse, mat og helse.....	26
FAGOMRÅDE Kunst ,kultur og kreativitet.	29
FAGOMRÅDE Natur, miljø og teknologi	32
FAGOMRÅDE Antall, rom og form	35
FAGOMRÅDE Nærmiljø og samfunn	38
FAGOMRÅDE Etikk religion filosofi	41

Kapittel 1 i rammeplanen handler om hvilke verdier som skal være grunnleggende for barnehagens praksis og pedagogisk arbeid.

Rammeplanen viser til disse områdene:

- **Barn og barndom-** barndommens egenverdi- barns beste
- **Demokrati-** delta og bidra-medvirkning
- **Mangfold og gjensidig respekt-** verdien av fellesskap- verdsette og fremme mangfold- synliggjøring av verdier, livssyn og religion
- **Likestilling og likeverd-** fremme nestekjærlighet- motvirke alle former for diskriminering- skape et likestilt samfunn/ plass for alle.
- **Bærekraftig utvikling-** ta vare på livet på jorden- ta vare på seg selv, hverandre og naturen - tenke kritisk, handle etisk og vise solidaritet
- **Livsmestring og helse-** forebygge mobbing og krenkelser- være helsefremmende- fremme fysisk og psykisk helse-skape et trygt og utfordrende sted -håndtere utfordringer og sette ord på følelsen.

Vår visjon BEST SAMMEN danner grunnlag for å oppnå trygge barn, foreldre og ansatte. Dette skjer gjennom åpen, god kommunikasjon og et godt samarbeid mellom alle som er knyttet til virksomheten.

Fellesskap, omsorg, åpen dialog og tillit er retningsgivende for alt samarbeid i barnehagen.

Barnehagen har et eget verdidokument for ansatte som viser miljøregler for barnehagen. Dette er et verktøy som er viktig for vurdering av egen praksis og barnehagens hverdag. Vi har fokus på disse områdene som

Fellesskap og felles ståsted

Kommunikasjon og refleksjon

Omsorg og fleksibilitet

Tillit og inkludering.

Vi har Miljøregler for å styrke vår visjon BEST SAMMEN i arbeidet med barn og barnegruppen. Gjennom lek, samtale, humor og glede ønsker vi at barna sammen med de voksne skal lære og erfare EMPATI, SELVHEVDELSE, SELVKONTROLL og PROSOSIAL ADFERD.

«ALENE ER DU GOD, MEN SAMMEN MED ANDRE ER DU BEST»

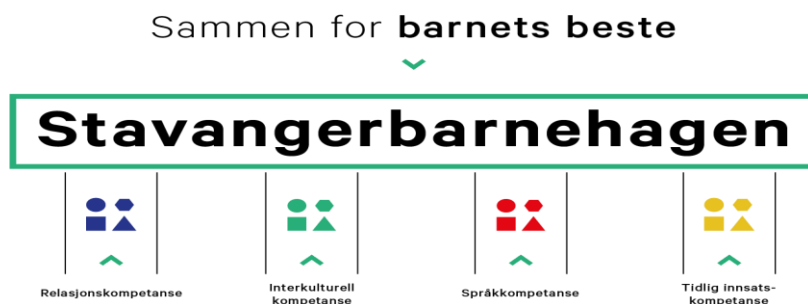
Stavangerbarnehagen

Stavangerbarnehagen skal være en god leke- og læringsarena for alle barn. Plan for kvalitetsutvikling «Stadig bedre» synligjør og ivaretar kommunens ambisjoner og målsetting om Stavangerbarnehagen som en god leke- og læringsarena for alle barn. Et godt barnehagetilbud for alle barn avhenger av personalets kompetanse. Bare kompetente ansatte kan sikre at barnehagen oppfyller sitt samfunnsmandat i tråd med barnehagens formål og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Basiskompetansen for Stavangerbarnehagen: Basiskompetansen for personalet er tematiske satsningsområder i Stavangerbarnehagen. Basiskompetansene skal være førende for barnehagens arbeid med kompetanseutvikling. Den skal være gjennomgående for hele barnehagesektoren og sikre at kunnskapsbasert handlingskompetanse når helt frem til barnet.

Fokusområdene i basiskompetansen for personalet er:

- Relasjonskompetanse
- Interkulturell kompetanse
- Språkkompetanse
- Tidlig innsatskompetanse

Alle barnehager er pålagt gjennom lov og rammeplan å skrive en egen årsplan. Den skal presentere barnehagen på en slik måte at det tydelig kommer fram hvordan personalet jobber med føringene fra rammeplanen.

Barnehagen skal være en lærende organisasjon og da er utviklingsarbeid en kontinuerlig prosess. Dette danner grunnlaget for det pedagogiske innholdet og betyr blant annet å omsette rammeplanens intensjoner og mål til praksis. Systematisk vurdering- og refleksjonsarbeid knyttet til planer og praksis legger grunnlaget for barnehagen som lærende organisasjon.

I denne årsplanen er kapitlene i hovedsak bygd opp slik:

- Først en vurdering av praksis inneværende barnehageår.
- Så en beskrivelse av hvordan barnehagen i lys av rammeplanens intensjoner og egne vurderinger vil arbeide for å omsette rammeplanens intensjoner til praksis kommende barnehageår.

PRESENTASJON av Vågedalen barnehage.

Barnehagen består av to bygg. Grått bygg har i dag 5 avdelinger hvor en avdeling er STA (spesielt tilrettelagt avdeling) og fire 0-3 års avdelinger.

Garderobene har foldedører mellom avdelingene og det gir gode muligheter for samarbeid på tvers. Fellesarrangement for alle barn foregår ofte på svart bygg.

På svart bygg går de eldste barna fordelt på 3 aldersinndelte grupper. Dette bygget er uten tradisjonelle avdelinger og har en mer åpen driftsform, også kalt funksjonsinndelt. Det har ulike verksted som gir mulighet til fordypning i de ulike fagområdene i rammeplanen.

Barnehagen har et stort uteområde som er felles for begge bygg.

Vi bruker naturområdene i nærmiljøet til turer og aktiviteter. Vi har skog, mark, sjø, strand utendørs idrettsanlegg, og et stort antall lekeplasser i nærområdet til barnehagen.

Vi ønsker å ha fokus på økt fysisk aktivitet i barnehagen, og tilrettelegge for organisering av ulike typer fysisk aktivitet inne og ute. Dette skal gi barna gode opplevelser og mestringfølelse. Målet er å skape en aktivitetsvennlig hverdag, hvor alle kan være fysisk aktive ut fra egen utvikling og ståsted.

Vi samarbeider med Jåtten skole og Hinna ungdomsskole. Vi låner gymsal, besøker klasserom, skolegårdens lekeområde og har et samarbeid med overgang barnehage skole. I forbindelse med skolestart er det naturlige å besøke og samarbeide med skolen barna skal begynne på.

Jåttå videregående har elever for utdanning til barn - og ungdomsarbeiderfaget. Vi tar imot elever som skal ha praksis, og barna får delta på ulike arrangement på skolen.

Vi besøker Frue Gamlehjem før jul med Lucia tog. De eldste barna deltar med sang og deler ut lussekatter. Før 17 mai går vi i tog til Frue gamlehjem der barna opptrer med sang og allsang med beboerne.

Til jul og påske blir vi invitert til Hinna kirke sammen med de andre barnehagene i bydelen.

Barnehagens tradisjoner:

- Høstfest
- Fn-dagen
- Lucia dagen
- Julegudstjeneste
- Nissefest
- Vinterhygge
- Karneval
- Påskesamling
- Påskelunsj
- Vårfest
- Aktivitetsdager

Barnehagens verdigrunnlag i praksis

Kapittel 1 i rammeplanen handler om hvilke verdier som skal være grunnleggende for barnehagens praksis og pedagogisk arbeid.

Rammeplanen viser til disse områdene:

- **Barn og barndom-** barndommens egenverdi- barns beste
- **Demokrati-** delta og bidra-medvirkning
- **Mangfold og gjensidig respekt-** verdien av fellesskap- verdsette og fremme mangfold- synliggjøring av verdier, livssyn og religion
- **Likestilling og likeverd-** fremme nestekjærlighet- motvirke alle former for diskriminering- skape et likestilt samfunn/ plass for alle.
- **Bærekraftig utvikling-** ta vare på livet på jorden- ta vare på seg selv, hverandre og naturen - tenke kritisk, handle etisk og vise solidaritet
- **Livsmestring og helse-** forebygge mobbing og krenkelser- være helsefremmende- fremme fysisk og psykisk helse-skape et trygt og utfordrende sted -håndtere utfordringer og sette ord på følelsen.

Vår visjon BEST SAMMEN danner grunnlag for å oppnå trygge barn, foreldre og ansatte. Dette skjer gjennom åpen og god kommunikasjon, og et godt samarbeid mellom alle som er knyttet til virksomheten.

Fellesskap, omsorg, åpen dialog og tillit er retningsgivende for alt samarbeid i barnehagen.

Barnehagen har et eget verdidokument for ansatte som viser miljøregler for barnehagen. Dette er et verktøy som er viktig for vurdering av egen praksis og barnehagens hverdag. Vi har fokus på disse områdene som

- Fellesskap og felles ståsted
- Kommunikasjon og refleksjon
- Omsorg og fleksibilitet
- Tillit og inkludering.

Vi har Miljøregler for å styrke vår visjon BEST SAMMEN i arbeidet med barn og barnegruppen. Gjennom lek, samtale, humor og glede ønsker vi at barna sammen med de voksne skal lære og erfare EMPATI, SELVHEVDELSE, SELVKONTROLL og PROSOSIAL ADFERD.

«ALENE ER DU GOD, MEN SAMMEN MED ANDRE ER DU BEST»

Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta barns behov for omsorg?

Omsorg i barnehagen vår handler både om relasjoner mellom personalet og barna, og om barnas omsorg for hverandre. Vi skal møte barna med åpenhet, varme og interesse, der barn og voksne deler fokus.

En hverdag som bygger på gode omsorgsrelasjoner barn imellom, vises igjen i leken hvor omsorg, respekt, raushet, latter og glede får uttrykk.

Omsorg krever tilgjengelige og oppmerksomme (pålogga) voksne, som ser og kan bekrefte barnet.

Hvert barn har rett til å bli sett. Profesjonell omsorg krever at vi har vilje til å gi, motta, forstå barns kroppsspråk, tolke verbal og non verbal kommunikasjon og samtidig være en trøsteperson som kan bekrefte følelser, men likevel still krav dersom det trengs.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Barna skal oppleve å bli møtt og sett.
- Barna skal oppleve å få anerkjennelse og bekreftelse
- Barna skal oppleve å få bekreftelse på egne følelser.
- Barna skal erfare å bli ivaretatt i fysisk omsorg, ro og hvile
- Barna skal erfare at barnets rutiner blir respektert.
- Barn skal utvikle og lære empati -like viktig å få som å gi.
- Barn skal erfare at «jeg er god nok som jeg er»
- Barna skal få hjelp til å utvikle seg godt, ut fra eget ståsted.

Hva skal voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- Den voksne skal være tilgjengelig ved henting og bringing.
- Voksne skal være tilsted her og nå.
- Voksne skal være gode og synlige rollemodeller.
- Den voksne har ansvar for at barnet får en trygg tilknytning
- Respektere barnets behov for selvvalgt omsorgsperson
- Den voksne har ansvar for å plassere seg i barnets høyde for å få øyekontakt, god kommunikasjon, bekrefte følelser og gi anerkjennelse.
- Den voksne skal ta seg tid i alle rutinesituasjoner, gi god omsorg og tillit , støtte og heie barnet frem for å gi god utvikling.
- Tørre og tulle å tøyse, le sammen og lag gode øyeblikk
- «Alltid: Vær større, sterkere, klokere og god.
Når det er mulig: følg barnets behov
Når det er nødvendig: ta tak/ledelse».
Hentet fra boka «se barnet innenfra».

Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta barns behov for lek?

Leken skal ha stor plass i barnehagen. Å leke er å skape noe. Den er en viktig side av all barnekultur. Vi skal verne leken, skjerme og gi god tid, fordi leken har en egenverdi i seg selv.

Leken preges av vennskap, fantasi, erfaringer, forestillinger, uenighet og forhandling. Barn øver seg i ulike roller og posisjoner. Å få delta i lek og det å få venner er grunnlag for barns trivsel.

Voksnes oppgave i leken er å tilpasse seg, ikke overta, men veilede når det trengs.

Vi ønsker at hvert barn gjennom lek skal får utvikle sin identitet, nysgjerrighet, selvstendighet og tro på egen evne

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Barna skal oppleve aktive voksne som inspirerer til lek ute og inne
- Barna skal oppleve at leken deres blir tatt på alvor
- Barna skal oppleve at det er tid til den «selvbestemte leken» hver dag.
- Barna skal erfare at de voksne kan hjelpe dem inn i leken
- Barna skal motiveres til å ta initiativ til egenlek, alene eller sammen med andre.
- Barna skal lære å finne løsninger, lytte, forhandle, vente på tur og vise hensyn.
- Barna skal gjennom ulike typer lek utvikle nysgjerrighet, selvstendighet og tro på egen evne.
- Barna skal erfare at lekens muligheter gir rom for humor, latter, spenning, kreativitet og fantasi
- Barna skal få erfaring med å håndtere konflikter, øve på impuls kontroll og bruke et aktivt språk (lære seg nye ord og uttrykk- kommunikative ferdigheter).

Hva skal voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- Den voksne skal være engasjert, delaktig og vise seg tilgjengelig i barns lek.
- De voksne skal støtte, inspirere og oppmuntre barna til lek
- Den voksne skal sørge for at alle barn har lekevenner og får oppleve positiv lek
- Den voksne må tåle lekens mangfold- det innebærer rot og lyd.
- Den voksne skal sørge for at barna får nye erfaringer, at leken vider-utvikles, støtte der barnet strever og motiveres til å prøve nye ting.
- Voksne skal ta barnas perspektiv i lek og vise seg som en synlig rollemodell (være der barna er- på gulvet, i lekehytta, skogen.) Vise fleksibilitet og verdsette spontanleken.
- Den voksne skal være engasjert i leken og ikke en som bare griper inn ved konflikt.
- Den voksne skal være lyttende og observerende og gi mulighet for bearbeidelse av opplevelser og oppdagelser. Barn i lek uttrykker ofte indre følelser og erfaringer.
- Den voksne skal vær bevisst på sin presentasjon av lekemuligheter. (uavhengig av kjønn, kultur, nasjonalitet skal det gis like muligheter).
- Den voksne skal være en rettferdig forhandler i konflikter, men og hjelpe barn til å løse utfordringer på egenhånd.

Hvordan arbeider barnehagen for å fremme danning?

Vårt ansvar i denne prosessen er å gi barna en god selvfølelse, skape trygghet og gjensidig respekt. Det handler om å utvikle kunnskap, verdier og holdninger sammen.

Det påvirkes av barnehagens verdigrunnlag, den voksnes erfaringer og et nært samarbeid med barnets hjem.

Barna skal læres til å håndtere livet, få evner til å være nysgjerrig, robuste og prøvende, og bli kjent med gode verdier, for å kunne være deltakende og aktiv i et demokratisk samfunn.

Vi ønsker at barna skal se på seg selv som verdifull, og gjennom forberedelser og erfaringer bli i stand til å ta gode valg.

Barna skal se seg selv gjennom andre, de skal oppleve å bli sett på som sosiale og kompetente individer der de selv er aktive deltakere i dannelsesprosessen.

I samspill med andre skal jeg bli meg selv som menneske, ha det bra med meg selv og være god å være sammen med. Jeg er god nok!

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Barna skal lære å ta gode valg og forstå seg selv i lys av andre.
- Barna skal oppleve at de blir tatt på alvor
- Barna skal erfare at de er viktige for gruppen
- Barna skal oppleve at de får hjelp til å fremme egne synspunkter
- Barna skal få lov å prøve og feile, og gjennom samtale og veiledning finne gode løsninger og bygge selvtillit.
- Barna skal lære om inkludering, deltakelse i fellesskap og gjennom samtale forstå og erfare fellesskapets regler og rutiner.
- Barna skal oppleve at de er kompetent og blir vist tillit

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- De voksne skal ha respekt for barnets ulike kommunikasjonsform.
- Den voksne skal være tilstede, vise interesse, være en god samtalepartner og stille gode spørsmål
- Den voksne skal hjelpe barna til å reflektere, søke kunnskap, tenke selv /kritisk tenkning og styrke barnets selvfølelse
- Den voksne skal hjelpe barna til å mestre konfliktløsning, og gi dem gode ferdigheter i både refleksjon og kommunikasjon.
- Den voksne skal være bevisst på egen adferd som rollemodell, våge å sette grenser og hjelpe barna med selvregulering.
- Den voksne skal styrke barnas kompetanse ved å gi oppgaver som barnet mestrer
- Voksne skal vise engasjement og nærvær i rutinesituasjoner som måltid, hvile, stell, lek og samtale m.m
-

Hvordan arbeider barnehagen for å fremme læring?

Leken er barnas grunnleggende læringsform og skal ha en framtrødende plass hver dag. De erfaringer barna får i dag bidrar til å legge grunnlag for de læringsmuligheter de får senere i livet og i utdanningsløpet.

Læringsmiljøet preges av trygghet, inkludering, medvirkning og lek. Barn lærer hele tiden i samspillet med andre mennesker og det miljøet de er i. Vi skal styrke og støtte barnas læring, gjennom utfordrende og engasjerende aktiviteter.

Gi barna muligheter til å utvikle og ta i bruk ny kunnskap. Barn lærer gjennom utforskning og dialog. Det skal tilpasses hvert enkelt barn.

Læring skal være spennende og variert og bidra til å skape engasjement hos alle barn. Relasjonskvaliteten har stor betydning for barnas utvikling og læring.

Vi skiller mellom formell og uformell læring. Formell læring skjer gjennom voksenstyrte temasamling og planlagte aktiviteter. Dette skjer i her og nå situasjoner, og i den uformelle læringen. Det kan være i påkledning, måltid, stell og lek m.m

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Barna skal oppleve at læringen er tilpasset eget ståsted.
- Barna skal oppleve at den frie lek får stor plass, og at dem får holde på over tid slik at progresjon og læring utvikles.
- Barna skal erfare at det de er opptatt av får plass i hverdagen
- Barna skal lære sosiale ferdigheter, oppdage og forstå sammenhenger, tilegne seg og ta i bruk ny kunnskap, og utvikle egen kompetanse .
- Barna skal lære gode holdninger og verdier i samspill med andre og oppleve det positivt å være i en relasjon med andre

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- De voksne skal ta ansvar for spontane lærings situasjoner
- Den voksne skal observere og være der barna er slik at de lett kan følge opp barnets undring og nysgjerrighet.
- Den voksne skal ta ansvar for å tilegne seg kunnskap om ulike tema barna er opptatt av og Inspirere til videre utvikling
- Den voksne skal tilpasse seg barnas verden og ikke motsatt .Da skjer læringen på barnas premisser.
- Den voksne skal sørge for at alle får sin mulighet til læring, se enkeltbarnet, være en tydelig og god veileder.
- Den voksne skal sørge for at innholdet er spennende og variert.
- De voksne skal skape trygghet og ha en anerkjennende væremåte, som bygger på god relasjonskvalitet. Dette har betydning for barns utvikling og læring.

Hvordan arbeider barnehage for å fremme vennskap og fellesskap?

Barnehagen er en viktig arena for å utvikle sosial kompetanse, som er en viktig bygge kloss for å etablere vennskap og sosialt fellesskap.

Sosial kompetanse må læres på lik linje med andre ferdigheter. Ferdigheter som må øves er empati, gode holdninger, evne til konfliktløsning, selvregulering, selvkontroll, selvinnsett og samarbeidsferdigheter. Relasjoner mellom barn skal bygges og med det etablere en god lek hvor humor og glede er tilstede.

Vi skal legge til rette for at vennskskapsforhold blir gjensidig. Barna må lære å gi og ta, tøyse, tulle, krangle, forhandle, dele øyeblikk, hjelpe hverandre og oppleve seg selv som godtatt for akkurat den du er.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Barna skal oppleve at de får tid og anledning til å bygge vennskap.
- Barna skal erfare at vennskap som er blitt etablert blir akseptert.
- Barna skal oppmuntres til å invitere andre med , og oppleve anerkjennelse fra andre barn i lek.
- Barna skal erfare at de er en del av en gruppe («å være alene i en stor gruppe er mer ensomt enn å være alene for seg selv»).
- Barna skal oppleve trygghet og en god relasjon, for å kunne utvikle sosiale ferdigheter og vennskap.
- Barna skal utvikle selvfølelse, selvtillit, kjenne seg viktig , utvikle evne til å være seg selv ,ta egne valg og lære om hvordan være en god venn.

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- Den voksne skal legge til rette for at vennskap kan etableres gjennom observasjon og aktiv deltakelse
- Den voksne skal ikke ta over leken, men gripe inn å veilede når det trengs.
- Den voksne skal inspirere til aktiviteter som fremmer vennskap og fellesskap
- Den voksne skal tillate at uenigheter blant barn oppstår, samtidig bidra til å hjelpe barna med å forstå det som skjer og være en som kan lytte, trøste og veilede.
- Den voksne skal lære barna hvordan vi er med hverandre og selv være et godt forbilde.
- Den voksne skal hjelpe og støtte barn til å være i sosialt fellesskap
- Den voksne skal sørge for at det foreligger rutiner for å unngå mobbing, krenkelser, diskriminering, utestengelse og uheldige samspillsmønstre.
- Den voksne skal ha kunnskap om hvordan få barn inn i lek, være anerkjennende, gi tillit og metoder for å etablere gode fellesskap.

Hvordan arbeider barnehage for å fremme kommunikasjon og språk

Barnehagen skal sikre en god språkutvikling gjennom varierte aktiviteter og ha fokus på et rikt språkmiljø hvor lek, sang, drama, musikk, bøker og samtaler finner sted.

Barnehagen skal gi barnet mulighet til å bruke språket som redskap for tenkning og som uttrykk for følelser og tanker.

Vi skal fremme et godt språkmiljø der barnets identitet og tilhørighet blir bekreftet, og ulike språk verdsettes.

Barnehagen skal være oppmerksom på barns ulike måter å tilegne seg språk og tilrettelegge ut fra barnets alder og utvikling.

Språk som kommunikasjonsform gir oss mange varierte muligheter ved å lytte, tulle og tøyse, rime, vitse, synge, mime og bruk av nonverbal kommunikasjonsform.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Barna skal oppleve at de blir sett og forstått uavhengig av den enkeltes kommunikasjonsform, flerkulturelle bakgrunn eller morsmål. (tale, mimikk, peke, tegn støtte tale, bilder/symbol m.m).
- Barna skal erfare at de voksne fanger barnas initiativ til samtale når de gir uttrykk for sine tanker og følelser. Barna skal erfare å bli tatt på alvor.
- Barna skal oppleve at det å stå frem, ta ordet, si sin mening blir verdsatt og anerkjent.
- Barna skal oppleve samling og møtepunkt der det tilrettelegges for undring, utforskning, fantasi og kreativitet.
- Barn skal oppleve og erfare at voksne støtter i konfliktløsning, med å skape venne relasjoner, og komme videre eller inn i en lek.
- Barna skal få kjennskap til forskjellig språk og lære om samisk språk og kultur.

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- De voksne skal akseptere det enkelte barns uttrykksform, vise vilje til å forstå og støtte barna i deres egen språkutvikling, ved å tilpasse språkgrupper etter ferdigheter og erfaringer.
- De voksne skal legge til rette for gode samtaler, stille åpne spørsmål, gi impulser til fantasifortellinger, og bruke et enkelt og tydelig språk.
- De voksne skal være sensitive, gi nærhet og trygghet for å fremme godt språk, leke med ord, gjenfortelle for å bidra til å utvikle gode lese og matematikkferdigheter ved skolestart.
- Den voksne skal være kjent med forskjellige metoder for å presenter et tema ved å bruke forskjellige redskap som dramatisering, bilder, data, konkrete, leselampe og andre tekniske hjelpemidler.
- Den voksne har ansvar for å fremme leselyst, være en god forteller og formidle vår kulturarv. (historier, sanger, rim, rytme og regler).
- De voksne skal sette seg inn i forskjellige språkmateriell, som er gode hjelpemidler for enkeltbarn, og ha kompetanse på barns språkutvikling.

Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta samisk kultur?

Dersom barnehagen har barn tilknyttet samer vil dette temaet ha større fokus, men vi skal gi barna kjennskap til:

Barnehagen skal bidra til at barn får kjennskap til at samene er Norges urbefolkning.

Barnehagen skal synliggjøre Samisk kultur og hverdagsliv.

Dersom barnehagen har eller får barn med samisk bakgrunn skal dette markeres i barnehagens årsplan.

I samarbeid med Samiske familier skal barnehagen legge til rett for å bevare deres bakgrunn.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Samiske barn skal oppleve at deres kultur og tilhørighet blir belyst
- Barn med samisk bakgrunn skal erfare at egen kultur blir verdsatt og presentert i samarbeid med barnets familie.
- Barna skal lære om samisk språk /skriftspråk gjennom bilder, sanger, regler, dans og litteratur.
- Barn i barnehagen skal få lære om samisk natur/næring, klestradisjoner, samisk flagg og samisk musikk
- Barna skal få delta på markering av Samefolkets Dag i barnehagen.

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- De voksne skal gjøre seg kjent med samisk historie og kultur
- De voksne skal gi barna mulighet til å uttrykke seg på eget språk
- De voksne skal legge til rette for et godt samarbeid med den enkelte familie for å ivareta og lær om deres kultur.
- De voksne skal forberede og planlegge slik at gruppens tema for måneden også kan bli presentert på barnas morsmål.

Hvordan arbeider barnehagen for å ivareta barns medvirkning?

Barnehagen skal gi barna opplevelsen av tilhørighet, av å ha innflytelse og bli sett på som en aktiv deltaker.

Tolke barns signaler, uttrykk, verbalt og nonverbalt slik at barnets egne ønsker, ideer og følelser blir forstått.

Barna skal møte voksne som ser og anerkjenner. Når barn finner gode løsninger opplever de medvirkning til demokrati i hverdagen.

Vårt ansvar er å gi barna rett til medvirkning innenfor visse rammer, regler og grenser. Barna trenger trygge voksne som våger å stille krav, sette grenser og ta valg som er for barnets beste og fellesskapet.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Barnet skal oppleve at de hører til i barnehagen og kan, ha innflytelse på egen hverdag.
- Barna skal oppleve at de blir spurt, lyttet til og akseptert som kompetente
- Barna skal erfare at de blir tatt på alvor, anerkjent, trøstet, blir sett og får respons på seg selv for å kunne ta egne valg.
- Barna skal erfarer at de kan få lov til å si nei, at stopp betyr noe for videre handling
- Barna skal lære at vi er forskjellige, og at det er greit å gjøre ting i forskjellig tempo, rekkefølge og tid.
- Barna skal erfare at de har mulighet til å trekke seg vekk, være i fred og hvile ut fra sine behov.
- Barna skal oppleve at demokrati- flertallet bestemmer
- Barna skal oppleve at de er likeverdige samtalepartnere i samtale, eksperimentering, undring og refleksjon.

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- De voksne skal ta barnas innspill på alvor og vise vilje til å måtte endre planer og praksis når det er mulig /nødvendig og forsvarlig.
- Voksne som er tilstede, nær barnet, observerer og er interessert i det enkelte barns måte å uttrykke sine behov.
- De voksne skal ha gode egenskaper og faglig forståelse for å lese barns kroppsspråk, mimikk og kommunikasjonsevne. Våge og veilede barnet gjennom valg, løse konflikter og urettferdigheter.
- Voksne som gir barna mulighet for «fri rom», der barnas egne regler gjelder og der de kjenner på en opplevelse av ikke å bli direkte styrt/overvåket.
- Voksne som ikke avfeier, men bidrar slik at en sammen finner løsninger

Hvordan arbeider barnehagen for å fremme et godt samarbeid mellom hjem og barnehage?

Barnehagen skal gjennom god og åpen dialog, skape tillit å vise respekt for den enkelte familie.

Foreldre skal oppleve at barnehagen er interessert i deres barn, at barnet blir forstått og tatt på alvor.

Barnets beste er målet og at vi sammen har ansvar for barnets trivsel og utvikling. Foreldrene skal oppleve at deres informasjon om barnet blir tatt på alvor og at vi sammen finner gode løsninger.

Det er barnehagen sitt ansvar at foreldresamarbeidet fungerer bra og legger til rette for medvirkning.

Hva skal barna / foresatte oppleve, erfare, utvikle og lære?

Personalet skal invitere til bli kjent samtale og avklare forventninger til hverandre før barnet starter i barnehagen. Personalet skal legge til rette slik at barnet kan ha sin egen dagsrytme i samarbeid med foreldrene.

Foreldre og barn skal oppleve omsorg og trygghet i møte med barnehagen.

Barn skal oppleve at deres foreldre får oppmerksomhet, blir sett og hørt.

Barn skal erfare at alle foreldre uavhengig av nasjonalitet blir ivaretatt.

Foreldre skal oppleve at de er best på sine barn og at personalet ser hvert enkelt barn

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn/foresatte skal gjøre dette?

Personalet skal observere, være pålogga for i samarbeid med barnet ta ansvar for en god dialog om dagen i dag, men og gi gode tilbakeblikk fra hverdagen til foreldrene.

Samarbeid skal preges av gjensidige tilbakemeldinger fra begge parter der en snakke fint om hverandre og har respekt for taushetsplikt og sosiale medier.

Barnehagen legger rette for foreldresamtaler etter behov.

Lytte, ta foreldrene bekymring på alvor, vise respekt for foreldrenes synspunkt

Sørge for at garderoben er en «positiv sone» for alle

Hvordan arbeider barnehagen med overganger?

Barnehagen har utarbeidet en plan for når og hvordan de ulike overgangene skal gjennomføres.

Vi har fokus på når barnet starter i barnehagen, overganger innad og ved skolestart.

Dette gjøres i form av

- brev/mail til barn og foreldre,
- informasjonsmøte
- oppstartsamtaler
- mulighet for besøk/omvisning
- individuell tilvenning
- overgangssamtaler mellom avdeling/grupper

den uformelle samtalen i hente og bringe situasjonen.

SE egen plan for OVERGANG OPPSTART i barnehagen og OVERGANG INNAD I barnehagen.

Vi samarbeider med skolene i bydelen for å lage en god overgang til skolestart.

Skole /SFO og barnehage samarbeider om å lage en plan for besøk og overføringsamtaler.

Det er egne informasjonsskriv som følger barnet fra barnehage til skole. Dette gjøres i samarbeid med foresatte.

Hvordan arbeider barnehagen med planlegging, vurdering og dokumentasjon?

Planlegging: Alle planer blir laget med utgangspunkt i overordna styringsdokument som barnehagelov, rammeplan, stavangerbarnehagen, barnehagens årsplan, månedsplaner og gruppens tradisjoner.

Årsplanen skal være vårt arbeidsdokument og førende for planer og aktivitet på den enkelte avdeling.

Månedsplaner lages i samarbeid med andre avdelinger der en blir enige om felles fokus område, felles grønt mål, felles sosialt mål for måneden.

Vurdering: All aktivitet vurderes daglig ut fra barnegruppen, det enkelte barn , personalgruppe m.m

Uke og månedsplaner evalueres på gruppens avdelingsmøte hver uke. I tillegg vurderes arbeidet før ny månedsplan lages

Gjennom daglig dialog med foresatte vurderes det hvordan det tilrettelegges for det enkelte barns hverdag i barnehagen.

Vi skal legge til rette for det enkeltes barn utvikling og behov. Det kan føre til at vi må ha individuelle planer eller opplegg for at det enkelte barn skal ha mulighet til å følge barnegruppens opplegg.

Praksis opp mot årsplan blir kontinuerlig vurdert.

Foreldre /brukerundersøkelsen vil være viktig for oss for å vite hva og hvordan barnehagen og avdelingen må jobbe videre.

Dokumentasjon: Barnehagens hjemmeside gir informasjon om barnehagens arbeid. Her finnes alle styringsdokument og rapporter. Hver avdeling har anledning til å dokumentere sitt arbeide med tekst og bilde.

Før ny månedsplan lages vil gruppen ha en vurdering av månedens arbeid. Det lages en månedsrapport som blir lagt på avdelingens hjemmeside.

Daglig henger vi opp en dagsrapport på den enkelte avdeling.

Observasjoner, referat fra samtaler og møter skal oppbevares i barnets mapper i arkiv, men foreldre har rett til å se eller få dem utlevert dersom det er ønskelig.

Barnehagen skal være positiv, samarbeidsvillig og et synlig bilde i nærmiljøet.

Hvordan tilrettelegger barnehagen det allmennpedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte?

Barnehagen har ansvar for å skape gode betingelser for utvikling, lek og læring for alle barna i barnehagen. Vi skal tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter de behov og forutsetninger barna på hver avdeling til enhver tid har, også når barn i kortere eller lengre perioder har behov for ekstra støtte.

Inkludering i barnehagen innebærer at barnehagen tilrettelegger for at alle barn kan delta på egne premisser; både fysisk, pedagogisk og sosialt. Vi skal sørge for at alle barn deltar i lek og sosiale fellesskap, og føler tilhørighet i barnegruppen.

Noen barn vil ha behov for støtte utover det vi kan dekke innenfor det allmennpedagogiske tilbudet, og vi informerer da foreldrene om retten til å kreve en sakkyndig vurdering om spesialpedagogisk hjelp. Barn som mottar spesialpedagogisk hjelp inkluderes i barnegruppen og i det allmennpedagogiske tilbudet.

Hva skal barn oppleve, erfare, utvikle og lære?

- Alle barn, uavhengig av behov og forutsetninger, skal føle tilhørighet i barnegruppen.
- Alle barn skal kunne delta i lek og sosiale fellesskap ut ifra egne forutsetninger.
- Alle barn skal oppleve å bli forstått, uavhengig av kommunikasjonsform.
- Alle barn skal oppleve å ha venner og nære relasjoner til andre barn og voksne i barnehagen.
- Barna skal erfare at alle er ulike, og utvikle respekt og nysgjerrighet på forskjellighet.
- Alle barn skal kunne ytre seg, bli hørt og delta på egne premisser.

Hva skal de voksne gjøre og hvem skal de være for at barn skal gjøre dette?

- De voksne skal jobbe aktivt med relasjonene i barnehagen, mellom voksne og barn og mellom barn.
- De voksne skal jobbe aktivt med at alle barn har vennsksapsrelasjoner, og kan delta i lek på egne premisser.
- De voksne må være tilgjengelige for barna, og respondere på barnas signaler, også når disse har et annet uttrykk.
- De voksne må formidle barnehagens innhold på en måte som inkluderer alle barna på avdelingen. Det kan for eksempel innebære bruk av tegn og visuell støtte.
- De voksne skal ha kompetanse på tidlig innsats, og på å tidlig kunne støtte det enkelte barn i sin utvikling.
- De voksne skal samarbeide tett med foreldre om barnets utvikling og behov.
- De voksne skal ha et nært samarbeid med andre instanser ved behov.
- De voksne skal sørge for at spesialpedagogiske tiltak i størst mulig grad er en integrert del av det allmennpedagogiske tilbudet.
-
-

BARNEHAGENS ARBEIDSMÅTER.

Hvordan arbeider barnehagen med fagområdene .

For å sikre at barnehagen ivaretar alle fagområdene har barnehagen valgt å sikre dette ved å lage en Fagplan. Den inneholder hvordan vi ønsker å jobbe med de forskjellige fagområdene.

Hvordan arbeider barnehagen med **progresjon**

Fagplanen har en progresjonsplan for hvert fagområde. Denne er veiledene for gruppens aktiviteter og skal i tillegg tilpasses det enkelte barn.

Hvordan arbeider barnehagen med den **digitale praksis**

Dette er et viktig verktøy som brukes i hverdagen til å innhente informasjon, dokumentasjon og til presentasjon.

Barnehagen bruker IKT sammen med det enkelte barn ,grupper og i fellessamling .

Bilder og foto fra opplevelser og turer blir brukt til samtaler og dokumentasjon.

Film og musikk brukes i temaarbeid sammen med barna i tillegg til annen informasjon.

Digital leselampe brukes ofte i samlinger der flere barn er til stede.

A-pad og mobil blir brukt i liten grad, men mest på avdeling og i mindre grupper for å belyse spesielle tema, spill og trening, samtale og ordforklaring/oversettelse.

Pc er tilgjengelig for barn, men da sammen med voksne. Vi ønsker aktive voksne som kan gi barna tidlig forståelse av hvordan pc kan brukes og fungere. Barnehagen skal jobbe med å lære barna respekt for hvordan en bruker pc med å ha innlogging/passord og hvordan en bruker bilder/foto og video.

BARNEHAGENS ARBEIDSMÅTER

Barnehagens visjon er «Best sammen».

Dette krever et godt samarbeid mellom barn, foreldre og ansatte.

Hverdagen i barnehagen påvirkes av mange faktorer.

Alene er jeg god, men sammen med andre er jeg best.

All aktivitet skal tilpasses det enkelte barn og barn sammen i gruppe. Dette krever planlegging, tilrettelegging og aktive voksne. Gjennom et godt samarbeid med foresatte , jevnlig foreldresamtaler ,daglige observasjoner ,intern og ekstern veiledning ønsker vi å følge opp det enkelte barnets utvikling og gi barnet mulighet for medvirkning.

En god struktur på dagen gir trygghet. Dagsrytmens skal samtidig legge til rette for spontan aktivitet. Barnehagens nærmiljø er inspirasjonskilde for våre aktiviteter og planer.

Det utarbeides månedsplaner og skrives månedsrapport for hver gruppe. Dokumentasjon ligger på barnehagens hjemmeside.

Vi er opptatt av at vi er en barnehage selv om vi er to bygg. Utearealet er felles og gir mulighet for lek sammen med barn i forskjellig alder. I tillegg møtes vi på tvers av bygg til felles arrangement, samlinger, aktiviteter og besøk.

Et godt samarbeid på tvers av avdelinger gir god mulighet for å dele kunnskap, ideer, utveksle erfaringer, veilede hverandre og lage gode planer sammen. Personalet må være i stadig utvikling , være engasjerte , oppdatere seg via kurs, i tillegg til Stavanger kommunes egen kurs rekke i forbindelse med Stavangerbarnehagene . Planleggingsdager hvor hele personalet får delta på kurs , felles planlegging, vurdering, gruppearbeid med erfaringsutveksling har stor verdi .

For å sikre et det utarbeides gode planer,medbestemmelse, informasjon og samarbeid på tvers skal det legges til rette for :

- Avdelingsmøter
- Morgenmøte
- Felles plantid for ped.leder
- Ped.ledermøte
- Komite`møter
- Veiledning
- HMS møte
- Medbestemmelsesmøte
- Personalmøter/husmøte
- Foreldresamtaler
- Foreldremøter/fau møter
- Samarbeidsmøter med andre instanser

HVORDAN ARBEIDER BARNEHAGEN MED FAGOMRÅDENE:

Barnehagen skal sikre et variert og allsidig innhold i barnehagen. Fagområdene sier noe om hvordan vi skal fremme det enkelte barns hverdag, utvikling og læring og er tydelig på hva som forventes av personalet.

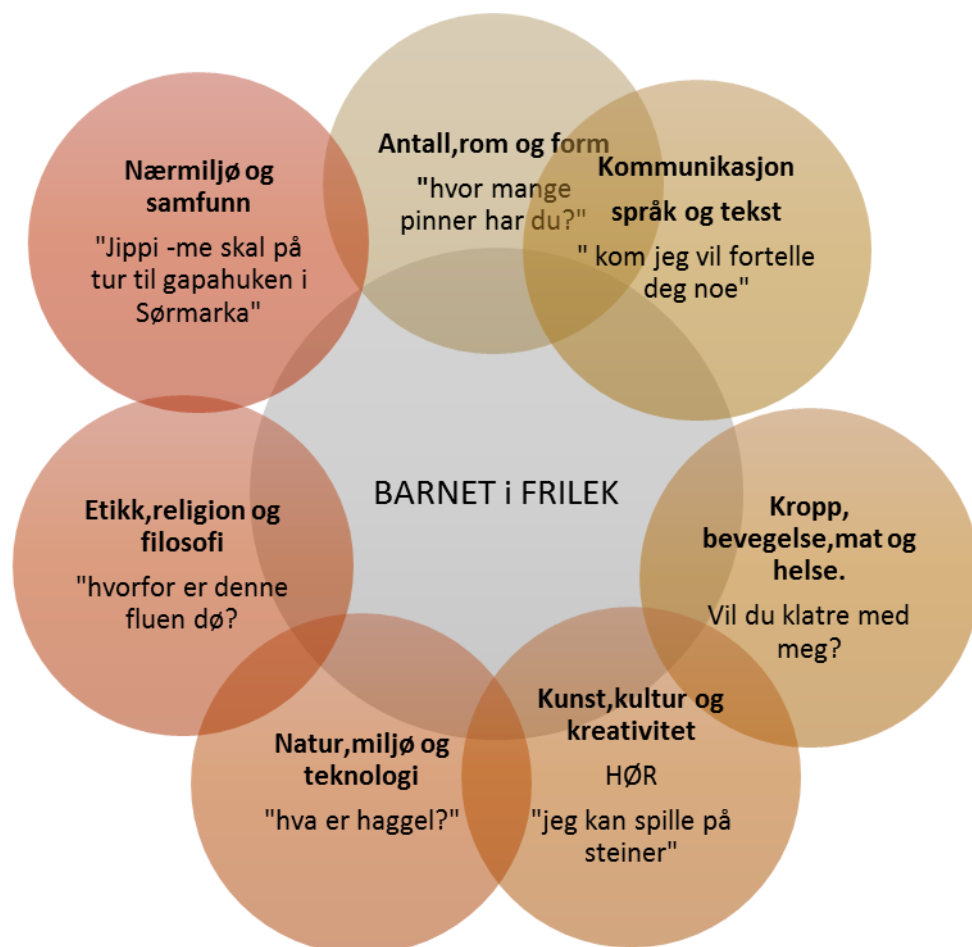
I løpet av barnehagedagen opptrer fagområdene sjelden alene. Barnet vil gå inn og ut av de forskjellige fagområde i sin hverdag og lek.

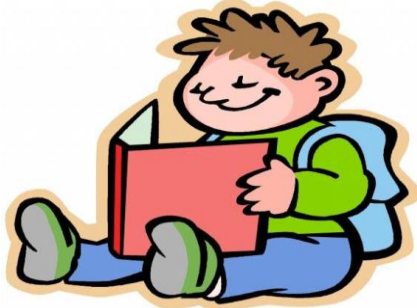
Vi skal styrke og gi rom for utvikling innenfor det enkelte område. Derfor vil gruppene fordype seg i enkelte fagområde i perioder.

Innholdet i planene skal gi personalet utfordringer, rammer, mål og ideer som sikrer at barnet får progresjon og de opplevelsene de har krav på.

Vi har på grunnlag av dette valgt å lage en progresjonsplan for det enkelte fagområde. Barn utvikler seg i forskjellig tempo og har ulike interesser. Personalet har ansvar for å sikre en god progresjon sammen med det enkelte barn og gruppen.

Planen tar utgangspunkt i egen virksomhet, verdigrunnlag, visjon, styringsdokumenter, kultur og tradisjon.

Hvordan barnehagen arbeider med fagområdet

- Voksne skal være engasjert i det barna er opptatt av. Det vil si voksne som ser, lytter, kommenterer og gir tilbakemelding.
- Voksne skal legge til rette for språkstimulering i hverdagssituasjoner
- Skape relasjoner, finne gode former for konfliktløsning og øve seg i å sette ord på tanker og følelser.
- Gi tid til samtale i hverdagen og la barn få gi uttrykk for egen trivsel.
- Være oppmerksom på ulike kommunikasjonsformer, verbalt, nonverbalt, blikk, babling, peking, mimikk, tegn og flerspråklighet.
- Ved presentasjon av forskjellige tema har vi begrepskasser, språkposer, bøker, konkrete, snakkepakke, forskjellig billedmateriell, rim og regler, sanger, digitale verktøy som leselampe og data.
- Alle barn skal ha mulighet til å delta i små grupper for lettere å kunne få støtte i egen språkutvikling.
- Vi skal legge til rette for at barn med flerspråklig bakgrunn får erfaringer som bygger opp deres begrepsforståelse. .Samtidig støtte og hjelpe barn som har kommunikasjonsvansker.
- Barnehagen har en egne plan for språkarbeid.

Kommunikasjon, tekst og språk.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære:

Barna skal oppleve glede og humor ved å tøyse med språket	Barna skal oppleve glede og humor ved å bruke tøysevers, rim og regler, sanger og «nonsen»-språk	Barna skal oppleve glede og humor ved å fortelle vitser, gåter og egenproduserte fantasi fortellinger.
Utvikle begrepsforståelse gjennom varierte erfaringer, tilbakemeldinger, babling og ord.	Utvide begrepsforståelse og ordforråd. Kunne bruke overbegrep som dyr, mat, møbler....	Viderutvikle begrepsforståelsen og kunne bruke et variert ordforråd. Forstå adjektiver og abstrakte begreper.
Kommunisere med ord, mimikk og tegn. Opplive forståelse og anerkjennelse når de bruker kroppsspråket. Øve på turtaking.	Bruke ord og begrep for å uttrykke egne meninger, ønsker og behov. Vente på tur Lytte til andre og ta imot enkle beskjeder. Delta i samtaler med måltid og samlinger.	Bruke språket til å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer. Ta i mot kollektive beskjeder. Kunne fortelle /gjenfortelle noe med en viss sammenheng til en gruppe.
Få interesse for pekebøker, billedbøker og bøker med enkel tekst.	Få positive opplevelser med ulike typer bøker fantasi og fakta bøker Lekelese, alene eller sammen med andre	Få positive opplevelser, bli engasjert i ulike typer bøker. Holde oppmerksomheten over tid.. f.eks.fortsettelsesfortellinger
Lytt til lyder og rytme i rim, regler og sanger Bli presentert for tall og bokstaver i sanger,bilder, eventyr....	Lære rim og sanger og kunne gjenkjenne sine bokstaver i navnet. Kunne spille enkle spill. Synge sanger på andre språk	Egenproduksjon av rim og begynnende tekstskaping. Utforske skriftspråket og gjenkjenne tall og ordbilder. Lære om terningen og få kjennskap til mengder fra1-6
Opplive glede ved å leke. Gjenkjenne eget og andres navn.	Hjelpe barn til å svare når andre barn henvender seg til dem. Øve seg i å spørr: vil du leke	Gjøre avtaler med venner Invitere til lek og mestre kommunikasjon i leken.

La seg begeistre av titt leker med meg?

Skille mellom ja og nei

Min bok/mitt hus

Foto fra barnehagens
hverdag er utgangspunkt for
samtaler om opplevelser

Bli kjent med forskjellige
digitale verktøy til bruk i
etterarbeid, finne fakta,
formidle opplevelser....

Lære om hvordan digitale
verktøy kan brukes og

få delta i hele prosesser-
f.eks. fra bilde/ tekst til
utskrift.

Barna skal erfare at digital
verktøy kan være gode
hjelpemidler

Hvordan barnehagen arbeider med fagområdet

- **Voksne skal legge til rette for allsidig fysisk aktivitet i hverdagen, ved å gi tid til lek ute og inne og rom for hvile.**
- **Voksne som gir barn mulighet til selv å mestre ulike motoriske utfordringer og at de får en positive selvoppfatning .**
- **Voksne skal hjelpe barna til å få en positiv holdning til egen og andres kropp. Gjennom samtaler anerkjenne forskjellighet og likheter, trygge barnet ,gi veiledning og støtte.**
- **Hjelpe barn gjennom motgang, styrke robusthet, regulerer følelser og hjelpe barn til å mestre sosiale utfordringer.**
- **Voksne som anerkjenne for den de er og ikke hva de gjør. Møte barnet i egen atferd, der fokus ikke er barn som er vanskelige, men barn som har det vanskelig.**
- **Voksen skal ut fra barnets funksjonsnivå tilrettelegge for ulike aktiviteter som turer, gymsal, gymaktiviteter, fun athletics, mini røris, hinderløype, allsidige bevegelse, og legge til rette for ulike finmotoriske aktiviteter.**
- **Barna skal få kunnskap om kroppen, hva som er gode vaner, sunt og variert kosthold, gode hygieneregler, smitte, førstehjelp og sikkerhet.**
- **Måltidene er en viktig sosial arena som den voksne har ansvar for. Gi barna god tid til å tilberede måltid og spise, få delta i matlaging, kjenne på gode lukter, konsistenser og nye smaker.**
- **Voksne som er gode formidlere og har kunnskap om matens vei fra fra «korn til brød - fra gård til butikk».**

Kropp, bevegelse, mat og helse.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære:

Kunne imitere enkle bevegelser som krype, vugge, rulle, klatre, hoppe og balansetrening.

Gå og dra med seg leker.

Mestre ujevnt underlag.

Kunne skyve fart med bena på sykkel...

Opplive å bli heia frem og få tiltro til egne evner. Positivt bilde av meg selv.

Opplive voksne som kan tolke min utrygghet, sinne, behov for trøst, og hjelpe meg når jeg ikke får det til.

Erfare at min glede smitter og skaper positive relasjoner, som igjen bidrar til felles lek og inkludering.

Bruke «min bok».

Enkle klappe og finger leker. Delta i dans og rytmebevegelse

Kunne bruke pinsettgrepet

Mestre å bevege seg i ulendt terreng. Aktiv bruk av lekeapparater og beherske trehjulssykkel .

Kunne hoppe med samlede ben, mestre god gange, gå på hel og tå, løpe og klatre.

Opplive stolthet over egen kropp og ferdigheter.

Akseptere ulikheter, lære at vi er forskjellige og at vi kan mestre ulike ting.

Opplive at det er rom for ulike følelsesuttrykk , mestre å kunne beskrive dem og erfare at voksne støtter og veilede.

Hjelpe barn gjennom skuffelser og gi dem verktøy til å håndtere disse.

Lære og erfare at noen bryr seg.

Fortelle om min dag.

Bli kjent med tradisjonelle barneleker

Legge enkle puslespill,

Kunne balansere, bevege seg høyt og lavt, stå på en fot og hinke og sette fart på dissa.

Begynnende opplæring på 2 hjulssykkel.

Kunne hoppe tau og paradis .

Bruke lekeapparater på en ny og utfordrende måte.

Opplive glede av å mestre samtidig lære at vi er gode på forskjellige ting. Øve seg i å gi positive tilbakemeldinger til andre barn.

Regulere sine følelser.sette ord på og kunne forklare situasjoner og -opplevelser til andre barn og voksne. Få anerkjennelse på følelser, bli respektert og lære og trøste andre.

Tilpasse seg venner .

Legge til rette for barnesamtale og trivselsundersøkelse.

Kunne sette i gang enkle sang og regelleker.

Kunne legge større

Innspasningspill ...	kunne klippe med saks,	puslespill.
Kunne holde enkle redskaper	fargelegge	Klippe etter en strek
Kunne trille stor og liten ball	sparke og kaste ball.	Kunne tegne med blyantgrep
		Kaste ,ta i mot og sparke ball.
Oppleve måltidsfelleskap.	Selvstendig i forhold til å smøre selv og spise selv.	Kunne dekke bord med riktig antall.
Mattilbud legges til rette for det enkelte barn.	Kunne sende mat og rydde etter seg. Delta i samtale ,ta egne valg , kjenne egen begrensning.	Vurdere mengde pålegg, våge å smake nye ting, Kjennskap til forskjellig matkultur, krydder og lukter. Matro, gjøre det hyggelig for andre, kunne skape en hyggelig atmosfære der det er rom for latter og glede.
Gi tid slik at barna selv får prøve og øve	Smake på det som serveres.	Samtala om sunn og usunn mat og matens opprinnelse.
Peke og navngi eget pålegg.	Kjennskap til kroppens behov for å være i bevegelse.	
Kunne bruke kniv og skje.		
Lære å vaske hender etter utelek, bleieskift og måltid.	Mestre å vaske med såpe og tørke hendene skikkelig etter behov.	Selvstendig i forhold til toalettesituasjonen, håndvask og kjenne til hygiene og smitte
Begynnende veiledning i forhold til min kopp, min kniv	Øve seg på å tørke snue, hoste i armkrok	
Vise omsorg når andre er lei seg	Hente og gi beskjed når noen slår seg, eller er i en konflikt.	Kunne beskrive hendelsen eller konflikten på en snann måte.
	Kjennskap til nødnummer	Hente hjelp.
	Kjennskap til sårbehandling og smitte	Kjennskap til stabilt sideleie.

FAGOMRÅDE Kunst ,kultur og kreativitet.

Hvordan barnehagen arbeider med fagområdet:

- Kunst har en verdi i seg selv og er personlig. Barna skal oppleve å mestre og ha glede av aktiviteten
- Den voksne skal gi barna mulighet til å prøve ut forskjellige materialer, gi tid til eksperimentering og fordypning.
- Den voksne skal gi konstruktive tilbakemeldinger , stimulere til glede og stolthet og samtidig la barna få lov til å prøve og feile .Det er en del av selve prosessen .Humor og glede er viktige ingredienser i barns skapende aktivitet
- Den voksne skal legge til rette for skapende virksomhet innen de estetiske fagene musikk, kunst og håndverk, dans og drama.
- Den voksne skal være kjent med kulturhistorie, fortelling /eventyr fra ulike land, den lokale barnekulturen i form av sanger, leker og vitser og bidra til at dette vider formidles.
- Den voksne skal gjøre seg kjent med barnehagens nærmiljø, ulike muligheter for kreativ lek og aktivitet, ny /gammel design og arkitektur og nyere former for skapende virksomhet.
- Den voksne skal inspirere ,være spørrende og undrende for å gi barna momenter til fantasi og kreativ tenkning .
- Den voksne skal presentere kunst og kultur fra land som barna i gruppen tilhører og gjerne i samarbeid med barnas familie.

Kunst, kultur og kreativitet

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære:

Bli kjent med primærfargene gul, rød og blå	Kjennskap til primærfargene sine blandinger	Kjenne navn og kunne bruke regnbuens farger Og selv være med å lage blandingsforholdene.
Kjennskap til tegning, maling og liming som uttrykksform. Prøve ut med fingrer, hender, pensel, fargestifter ,svamp	Kjenne til, og selv kunne bruke forskjellige tegneredskaper, saks, pensel og ulike verktøy.	Mestre riktig grep på skrive og tegne redskap. Løse oppgaver ved å selv kunne finne funksjonelle verktøy til oppgaven.
Bli kjent med tredimensjonale materialer Som leire , plastelina, pappmasje, sand....	Bearbeide ,skape og leke med tredimensjonalt materiale.	Være kjent med hva slags material en trenger for å skape et produkt.
Bli presentert for kunstuttrykk og bygninger i bydelen.	Samtale om det en ser av kunstneriske uttrykk i bilde og skulptur, og få kjennskap til nærmiljøets forskjellige arkitektur	Kjennskap til kunst, forskjellige uttrykksformer og kunstnere. Få kjennskap til byggeskikk og kulturminner i bydelen.
Oppleve glede ved å prøve ut forskjellige materialer og kunne være i prosessen over tid.	Oppleve glede over egen mestring og eget produkt. Glede seg over og være nysgjerrig på andres uttrykksmåter.	Kunne glede seg over eget produkt . Øve seg i å beskrive og fortelle om egen prosess. laktta og gi tilbakemelding på andre sine produkter.
Lære enkle sanger med og uten bevegelse. Ha det gøy /vise begeistring og lage tulle ord/sanger om hverdagslige ting.	Kjennskap til sanger med handling og flere vers. Få delta i ulike sangleker fra forskjellige land.	Kunne gjenfortelle sanger, vitser, rim og regler, Stavangerviser , sanger på annet språk og selv ta initiativ til å bruke sangleker i hverdagen.
Leke med lyd, rytme og bevegelse. Bruke kroppen	Kunne leke med ord og	Kunne bruke rytmeinstrument ,kjenne

<p>som instrument ,glede seg over å være i bevegelse cha,cha cha...</p> <p>Presentert for ulike rytmeinstrumenter</p>	<p>rytmer.</p> <p>Kjennskap til forskjellige rytmeinstrumenter, lære enkle rytmer og delta i spill sammen med andre.</p> <p>Humor og glede i dans og bevegelse alene og sammen.</p>	<p>navn og lyd.</p> <p>Kjennskap til andre instrument som brukes i korps, band og orkester.</p> <p>Lære seg enkle danser og glede seg over fri utfoldelse.</p> <p>Få inspirasjon fra andre land /kultur sine danser og musikalske lydbilder.</p>
<p>Legge til rette for begynnende rollelek og sørge for å ha utstyr som inspirere for dette.</p>	<p>Gjennom lek gå inn i en rolle og være der over tid.</p> <p>Øve seg i å opptre i rolle.</p>	<p>Kunne gå ut og inn av roller men likevel holde konsentrasjonen.</p> <p>Delta i enkle skuespill og øve seg i å opptre for andre.</p> <p>Kunne huske enkle replikker.</p>
<p>Bli presentert for enkle dramaforestillinger, eventyr og fortellinger</p> <p>Bruke konkreter i formidling og som inspirerer til videre lek</p>	<p>Våge å kle seg ut, ha det gøy, le sammen og kunne glede seg over de mange rollefigurene.</p> <p>Kjennskap til eventyr fra forskjellige land som dramatiseres på ulike språk</p>	<p>Bli trygge i rollen med og uten rekvisitter.</p> <p>Prøve ut forskjellige teknikker som skyggeteater, dukketeater, hånddukker stangdukker og rollespill.</p> <p>Ha det gøy med språk, rytme, dans, musikk og nonsen språk.</p>

Hvordan barnehagen arbeider med fagområdet

- Barna skal få gode opplevelser ved å være i naturen i de ulike årstidene , bli oppmerksom på lyder, lukter og forskjellige sansemotoriske opplevelser.
- Den voksne skal være engasjert og bruke naturens mangfold til læring, utforskning, samtaler og undring sammen med barna.
- Barns undring skal bli tatt på alvor. De voksne skal skape nysgjerrighet om naturens ulike fenomener og sammen finne forklaringer på ting en undrer seg over.
- Den voksne skal gi barna fakta opplysninger, informere om naturen som ressurs for mennesker og dyr og gode forbilder for å ivareta miljøet vårt.
- Barna skal oppleve voksne som er interessert i å finne ut av ting, ta i bruk faktabøker, IKT-bilde og foto og eksperimentere med tema ild, jord, luft og vann .
- Barnehagen skal gi barna muligheter til å bruke nyere teknologi, få innsikt i hvordan ting henger sammen og utviklingen som går .
- Voksne som er opptatt av jordens fremtid, miljøvern, bærekraftig utvikling ,og som tar ansvar i hverdagen for å synliggjøre verdien av å ta vare på.
- Bli glad i naturen, verdsette det naturen gir oss, og bruke det aktivt til lek, formingsaktiviteter, dekorering og sorteringsoppgaver m.m

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære:

Få gode opplevelser og erfaringer gjennom lek og aktiviteter i barnehagens uteområde og nærmiljø	Å kunne gå på lengre turer der barna får utfordringer i et variert landskap og terreng.	Oppleve at de mestrer og ferdes i ulikt terreng Øve på stedsnavn på de områder en besøker. Bli presentert for kart, kompass og GPS.
Få kjennskap til enkelte dyr og vekster. Opplevelser og lek i pytter, sorpe, is, mose, myr, vasse i blader....	Få innsikt i og kunnskaper om dyr og vekster i eget nærmiljø- over og under jorden, i skog og vann. Få en begynnende forståelse av produksjon av mat.	Barna skal lære om dyr og vekster og deres betydning for mennesker og dyr. Få en begynnende forståelse for hvordan ting blir til og om livets gang,
Kjenne begreper som måne og sol, dag og natt.	Få kjennskap til solsystemet og stjernehimmelen.	Ha kunnskap om solsystemet og kjennskap til planeter.
Få erfaringer gjennom bruk av sansene i naturen og snakke om ulike værfernomener	Få opplevelser og gjøre seg erfaringer med hva naturen byr på ved havet, i skogen... Kjennskap til dyr og vekster	Kjennskap til hva og hvordan ressursene kan brukes av mennesker og dyr. Lære om prosesser som f.eks fra saue-ull til genser.
Undre seg over ting som spirer, mauren som kryper, fluen i vinduskarmen. Begynnende samtale om liv og død.	Begynnende forståelse for hvordan alt er avhengig av hverandre. Eks . bien som pollenbærer, småkryp som for fugler....	Kunnskap om naturens kretsløp Lære om at alt liv er en del av en større sammenheng. Samtaler og kjennskap til fødsel, vekst, aldring og død.
Delta i aktiviteter som har fokus på miljøvern og bidra til å gjøre det fint rundt oss.	Lære om miljøvern, kildesortering og respekt for naturens vekster og dyr.	Delta aktiviteter som bidrar til å bevare naturen og kjennskap til hvordan produkter kan resirkuleres.
Undring over enkle	Delta i enkle fysikkforsøk og få	Delta i eksperimenter

eksperimenter om lft og vann .

Få delta når voksne bruker ulike redskaper.

Fra visp til miksmaster, fra foto til print...

mulighet til å undre seg.

Luft, vann, ild og jord.

Kjennskap til redskaper og digitalt verktøy som vi benytter i hverdagen.

både ute og inne.

Undre seg over og kunne delta i samtaler om aktiviteten og hendelsen.

Kjennskap til verktøy, redskaper og oppfinnelser før og nå.

Begynnende forståelse for hvordan digitale verktøy fungerer. Nettvett!

FAGOMRÅDE Antall, rom og form.

Hvordan barnehagen arbeider med fagområdet?

- Voksne skal aktivt bruke matematiske begreper i barnas lek, samtaler, og aktiviteter slik at barna får inspirasjon til selv å ta disse i bruk.
- Voksne må tilegne seg kunnskap om hva de matematiske begrepene inneholder. Eks. tellesystem, tall, verdier, mengde, målinger- lokalisering og plassering- figur, former, rytme og mønster
- Voksne som er kreative og nyskapende, som gjennom lek og samtale inspirerer og motiverer til økt matematisk kompetanse.
- Voksne som setter av tid til å delta sammen med barna i oppgaver som krever konsentrasjon og utholdenhet for finne svar og løsninger.
- Aktivt bruke naturen, inne og uteområdet, nærmiljøet som læringsarena .
- Barna skal møte voksne som ivrig legger til rette for aktiviteter der humor og glede, prøving og feiling har en naturlig plass. Voksne som tuller og tøyser med begreper og fakta for å skape engasjement.
- Voksne som veileder, følger opp, finne materiell og utstyr som gjør læringen spennende.
- Voksne som har kjennskap til og aktivt bruker barnehagens mattekasse, tall- og språksprell opplegg, utstyr i fagrom som former/måleutstyr, mengder, vekt m.m
- Barna skal oppleve at dagen har en struktur- at hverdagen er forutsigbar og har et fast opplegg
- Voksne som er mottakelig for barnas argumentasjon og sammen finne løsninger på utfordringer som oppstår i lek og aktivitet.

Antall,rom og form.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære:

Barna skal få kjennskap til tall og symboler gjennom enkle regler, sanger, telling eventyr og bøker.

Barna skal kunne gjenkjenne enkle matematiske begrep og bruke de i egen lek og aktivitet.

Barna skal få varierte utfordringer og erfaringer med tall, mengder og matematiske problemstillinger. Øve seg i å se kobling mellom siffer og tall.

Ha en forståelse for innholdet i telleramser, rim og regler.

Forstå forskjell på fler enn - like mange -færre enn.

Barna skal få utforske former og størrelser gjennom lek med puslespill, puttekaske, klosser og få erfaringer med enkle spill/billedlotto.

Barna skal kjenne til de vanligste geometriske formene som kvadrat, sirkel og trekant.

Kunne navn på flere geometriske former som pyramider, kule, sylinder..

Barna skal mestre enkle puslespill, lotto og brett/kortspill.

Mestre spill og flytte antall riktig mengde.

Kunne legge puslespill med over 25 brikker.

Få erfaring med klassifisering og sortering.

Lek med forskjellig konstruksjonsleker som duplo, togbaner , figurer som kan stables...

Kunne bruke ulike klosser, tepper, puter, naturmateriale til konstruksjon.

Kunne former enkle modeller og konstruere gjenstander til bruk i lek.

Konstruere tredimensjonale figurer med ulike formingsmaterieell.

Eks . hytte, legobil...

Gjenskape figurer etter tegninger bilde og mønster.

Se ulikheter/likheter i arkitektur /bygninger.

Barna skal bli trygg på dagens rytme og barnehagens rutine.

Øve seg i å få en forståelse av dagsrytmen. Bli kjent med ukedagene, måneder og år/årstider. (gjentakelse og rytme).

Barna skal få økt bevissthet om tidsperspektiv.

Først skal vi.....så skal vi...

Kjennskap til kokke, time, minutter og sekunder.

Få delta i aktiviteter der

Barna skal presenteres for

Kunne hente frem ulike

forskjellige måleenheter blir brukt.	ulike måleenheter som liter, meter, cm og kilo.	måleutstyr til forskjellig lek/aktivitet.
Baking, vannlek, sandkasselek og formingslek	Plasseringsord som først, i midten , sist, foran og bak. Stor , større størst...	Eksperimentere og erfare målenhetene sine muligheter og begrensninger.
Bruke naturen læringsarena Bakk opp og bakke ned...	Få leke i naturen ,måle krefter, erfare materialers vekt/tretthet, måle fart ...	Se sammenhenger og orientere seg ute . Få en viss forståelse av avstand og tid.

Hvordan barnehagen arbeider med fagområdet

- Voksne som møter og anerkjenner hver enkelt familie , uavhengig av kultur og religion
- Voksne som synliggjør hvert enkelt barn
- Barna skal oppleve at de er verdifulle og at de er viktige brikker i samfunnet.
- Barna skal oppleve medbestemmelse der voksne lytter, anerkjenner barna sine tanker og meninger .
- Lære om likheter og ulikheter
- Engasjerte voksne som har kunnskap om ulike levesett før og nå, kultur, språk, minoriteter, næringsliv ,og yrkesliv, som er spesiell for avdelingen, barnehagen eller bydelen.

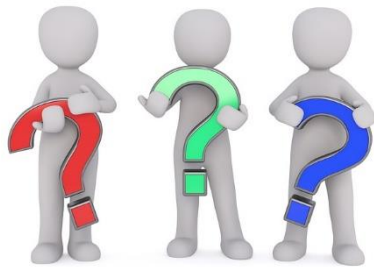
- Voksne som formidler historien bak våre merkedager og dager som er betydningsfulle for barn og deres familier på barnegruppen.
- Kjennskap til nærmiljøet og oppsøke skog ,sjø, mark, lekemiljø for ulike lek og aktivitetserfaringer .
- Barna skal oppleve at de får kjennskap til institusjoner i nærmiljøet som f.eks. skoler, gamle og sykehjem, andre former for bofelleskap.
- Voksne skal sørge for at barn uansett kjønn får de samme muligheter og rettigheter.
- Voksne som aksepterer barnas rett til å ta egne valg, si stopp eller nei
- Voksne som ser på barna som sine medborgere og blir møtt med samme respekt.
- Voksne som aksepterer ulikheter og ser på dette som en berikelse for fellesskapet
- Barnehagens miljø skal synliggjøre holdninger som viser null toleranse for mobbing, rasisme, fordommer og gi barna tro på at de er fullverdige mennesker.

Nærmiljø og samfunn.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære:

Opplive å bli trygge i barnehagens indre og ytre liv.	Kjennskap til andre avdelinger, plassering og bygg	Oversikt over barnehagens forskjellige rom og plassering.
Opplive kortere turer utenfor barnehagens område	Bli trygge i nærmiljøet, og kjent ulike næringsbygg og institusjoner	Kjennskap til nærmiljøets ulike muligheter.
Lek i skog og parker nær barnehagen	Bli kjent i hinna bydel	Få kjennskap til hva de forskjellige byggene blir brukt til. Kjent med endringer i bydelen
Aktiv bruk av «min bok» eller «mitt hus» og kjennskap til innholdet i begrepene meg og min familie.	Kunne fortelle om hvem som er min familie og bli kjent med ulike familieformer. Benevne familiemedlemmer med navn	Kjennskap til sin familie og hva de gjør mens jeg er i barnehagen. Navn ,etternavn, adresse og egen fødselsdag.
Få delta på arrangement i bydelen som hinna kirke, frue gamlehjem...	Kjennskap til at Hinna er en del av Stavanger. Få delta i arrangement også utenfor bydelen	Kunnskap om hvor kjente bygg som barnehagen benytter ligger -og kjent med hvordan vi kommer dit.
Delta på forskjellige arrangement som er tradisjon i barnehagen	Begynnende kjennskap til barnehagens tradisjoner og begynnende forventning til disse.	Kjent med tradisjoner i barnehagen og selv kunne delta i program og planlegging.
Presentert for norsk og samisk flagg	Gjenkjenne det norske og samiske flagg og flagg som tilhører landet til barn fra andre land på gruppen.	Gjenkjenne flaggene til barn på gruppen fra andre nasjonaliteter . Kjennskap til når vi bruker flagget vårt og hva det

<p>Landet vårt.</p> <p>Hva er en konge, dronning og slott</p>	<p>Bli presentert for hvem som tar avgjørelser i landet vårt</p> <p>Vite hva Kongen og dronningen vår heter og hvor de bor.</p>	<p>symboliserer.</p> <p>Kjennskap til begrepet demokrati og Oslo som hovedstad.</p> <p>Snakke om Norge som et flerkulturelt samfunn.</p>
<p>Bli gjort oppmerksom på trafikkbildet når de er på turer og aktivt bruke begreper som stopp-vent-se og hør.</p>	<p>Kjennskap til hvordan trafikkbildet er og en begynnende forståelse av hvordan en skal ferdes i trafikken.</p>	<p>Lære om viktige skilt og trafikklys .</p> <p>Øve seg på å krysse veien, bruke fortau og underganger.</p> <p>Kjennskap til ulike kjørende som du kan møte på gangveier (sykler, skate, sparkesykler m /u motor...)</p>
<p>Få gode erfaringer med bruk av bøker, bilde, bibliotek, media ,data der det brukes enkle verktøy innenfor IKT.</p>	<p>Være kjent med hvor en kan hente informasjon om ting en lurer på.</p> <p>Lære om IKT som verktøy .</p>	<p>Kunne finne frem i litteratur og kjenne til ulike måter å formidle budskap på som avis, tv, radio og data.</p> <p>Kjennskap til hvordan IKT er et verktøy til læring, utvikling og en kilde til informasjon og inspirasjon.</p>
<p>Bli sett som enkeltindivid, få en god relasjon til barn og voksne og samtidig erfaring at de er viktige for fellesskapet.</p>	<p>Akseptere at vi er forskjellige med ulike behov og ønsker.</p> <p>Legge til rette for at barn kan ta egne valg.</p> <p>Lære og øve seg i samarbeid.</p>	<p>Lære om samarbeid, det å være en god venn, våge å si fra og kunne forklare egne tanker og meninger.</p> <p>Kjenne seg trygg i gruppen og lære å samarbeide.</p>

Hvordan barnehagen arbeider med fagområdet?

- De voksne skal tilegne seg kunnskaper om hvilke retningslinjer som gjelder for barnehagen og hvilken rolle barnehagen har i samfunnet.
- Den voksne har ansvaret for å formidle læren om hva som er rett og galt ,og hjelpe barn til å handle slik at de kan ta riktige og gode valg.
- De voksne skal gjøre seg kjent med hvilke religioner og livssyn som barna på den enkelte gruppen er tilknyttet.
- Den voksne skal ha kjennskap til den kristne kulturarven og hvilke høytider som markeres og hvorfor.
- Voksne som formidler verdier, holdninger, skaper tilhørighet og veileder .
- Voksne som gjennom samtaler har fokus på hvordan vi er mot hverandre og hvordan vil du jeg skal være mot deg ?.
- Voksne som tar seg tid til å samtale om barnas spørsmål og undringer og behandler dem med alvor og respekt.
- Engasjerte voksne som er tilstede for barnas ulike innfallsvinkler på undrende spørsmål.
- Voksne som hjelpe barna til å øve seg i å lytte ,kunne respektere ulike meninger og finne løsninger .
- Voksne som tørr å filosofere sammen med barna, bringe frem ny kunnskap slik at barna videreutvikler egen tenkning.
- Voksne som skal legge til rette for et miljø der vennskap skal bygges på tross av ulike religioner, kulturer, hudfarge eller sosialt ståsted.
- Voksne som formidler forskjelligheter og fremmer den enkeltes egenverdi for familien, barnegruppen, barnehagen, skole, nærmiljø....

Etikk, religion og filosofi.

Hva skal barna oppleve, erfare, utvikle og lære:

Barna skal oppleve å bli møtt og sett og oppleve at voksne presenterer dem på en positiv måte	Barna skal kunne møte barn og voksne , si god morgen, takk for i dag, hei.....	Kunne møte mennesker i og utenfor barnehagen på en positiv måte og kjenne konsekvensene av egen væremåte i møte med andre.
Ved hjelp av tydelige voksne få veiledning på hva som er rett og galt i samspill med andre	Kunne delta og følge sosiale spilleregler i samspill med andre « den gylne regel». Bygge vennskap, skape relasjoner og få en begynnende forståelse for at det er ulike måter å leve sammen på.	Lære og være i samspill med andre over tid, kunne løse konflikter samt bidra til løsning og samtale. Øve seg i å være en del av en gruppe med ulike meninger og kunne akseptere flertalls avgjørelser.
Barna skal få hjelp til å sette ord på enkle følelsesuttrykk som glad, lei sint og oppleve å få respekt på egen følelse.	Være i stand til å sette ord på egne følelser og vise empati i samspill med andre barn og voksne.	Barna skal kunne vise empati og ha respekt for andres følelser og uttrykk. Erfare og forstå konsekvenser av egen væremåte.
Barna skal oppleve at de får delta på barnehagens tradisjoner /markeringer og få kjennskap til forskjellige høytider.	Barna skal få kjennskap til de «røde» dagene i kalenderen , hvorfor de har egne navn og hvordan de kan bli feiret.	Barna skal lære om de forskjellige tradisjoner, høytider og religionene som er knyttet til gruppa, og få en begynnende innsikt i andre kulturer og religioner.
Gi barna gode opplevelser der voksne og barn undrer seg sammen over det som lever, spirer og gror...	Kunne stille spørsmål om livet i naturen og det som skjer rundt oss. Barna skal oppleve at det er rom for undring og i felleskap finne ut hvorfor	Barna skal i samtaler presenteres for tema fødsel, aldring og død. Barna kan og få ny og spennende informasjon gjennom andres innspill, fakta opplysninger og undring,

Barna blir presentert for
FN konvensjonen:
«Alle barn har rett»

Kjennskap til forskjeller i
verden, fattig og rik ,
likheter og ulikheter,
rettferdighet og
urettferdigheter

Lære om forskjellige
levesett i verden. Få
kjennskap til hvordan vi kan
gjøre en forskjell. Lære at vi
har et felles ansvar for
kloden vår.